

EVLİLİK UYUMUNUN CİNSİYET, EVLENME YAŞI, EVLİLİK SÜRESİ, EĞİTİM DÜZEYİ, YERLEŞİM YERİ VE ÇOCUK SAYISI DEĞİŞKENLERİ YÖNÜNDEN ARAŞTIRILMASI

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, evli bireylerin sosyodemografik özellikleri, çocuk sayıları, evlilik yaşı ve sürelerine göre evlilik uyumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmaya Ankara, İstanbul, İzmir, Manisa, Aydın, Antalya ve Denizli şehirlerinden evli 145 gönüllü alınmıştır. Bunların 80'i kadın, 65'i erkektir. 15 maddelik Evlilikte Uyum Ölçeği uygulanmıştır. **Bulgular:** Kadın ve erkeklerin uyum puanı ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Geç yaşta evlenenlerin uyum puanı daha yüksek bulunmuştur. Evlilik sürelerine bağlı olarak evlilikte uyum puanı ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamaktadır. Bireylerin öğrenim düzeylerine bağlı olarak lise ve üzeri eğitim görenlerin evlilikte uyum puanı daha yüksektir. Bireylerin yaşadıkları yerlere bağlı olarak şehirde yaşayanlar uyum puanı ortalamaları anlamında daha doyumludur. Çocuğu olmayan ya da tek çocuk sahibi olan evli bireylerin evlilikte uyum puan ortalaması, üç ve daha fazla çocuk sahibi olan evli bireylerin evlilikte uyum puan ortalamalarına kıyasla yüksek bulunmuştur. İki çocuk sahibi olanların diğer iki grupta da evlilikte uyum puanları arasında fark bulunmamıştır. **Tartışma:** Bu araştırmada, önceki yıllara nazaran evlenme yaşı ortalamasının hızla yükseliyor olması sevindiricidir. Araştırmada incelenen bir diğer faktör de evlilik süresidir. Evlilik süresiyle ilgili literatürde, ilk yıllar evlilik uyumunun yüksek olduğu, 5 yıl ile 20 yıl arasında genel olarak azaldığı ve sonra tekrar arttığı yönünde bulgulara rastlanmaktadır. Bunun sebebinin aile yaşam döngüsü olabileceği düşünülmektedir. Ancak araştırma bulgularına göre evlilik süresine göre evlilik uyumu arasında fark ortaya çıkmamıştır. Farklı şehir ve yanı sıra köy ve kasabalardaki katılımcılara ulaşılmış olması, birebir uygulamaların yapılmış olması bulguların değerini artırmaktadır.

Evlilik

Evlenme, kan veya evlatlık edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, oynadıkları çeşitli roller çerçevesinde birbirini etkileyen ve kendilerine özgü bir görgüyü yaratıp devam ettiren unsurlar topluluğudur (Şahinkaya, 1960). Evlilik ise; yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükleri gerektiren bir ilişkidir (Akt: Uçar ve Bolatcan, 1998).

Evlilik; Batı tarzı bir 'aşk' ilişkisinden çok, aile yetiştirmek amacı güden bir ortaklıktır. Bu amaç bireylerin kendilerine bir eş seçimiyle başlar. Bir evlilik kararı verilmiştir. Birey yetiştiği aileden ayrılır ve sorumluluklarını üstlendiği yeni bir aile kurar. Bu yeni kurumsal yapıda bireyden istenen, evlenmeden yaşadıklarıyla, evlendikten sonra yaşayacağı süreci uyumlu hale getirmesidir. Birey artık toplumun bir kurumu olan aile yapısının bir ferdi değil kurucusudur. Bulunduğu ortamda eşyle uyumlu bir şekilde evliliğini yürütmekle yükümlüdür (Bozkurt, 2004).

Johnson ve arkadaşları (1986) evlilik niteliğinin 5 boyuttan oluştuğunu belirtmişlerdir. Bu boyutlardan ilki bireyin ilişkisini değerlendirdiği evlilik mutluluğudur. Bu boyut bireyin evliliği hakkındaki doyum hissidir. Kişinin hem evlilik hakkındaki genel duygularını (genel olarak mutlu olma, evliliğini 3 yıl öncesiyle karşılaştırma ve aşkın gücü) hem de ilişkisinin belirli yönleri hakkındaki duygularını (anlaşma, aşk ve sevgi miktarı, eşyle aynı fikirde oldukları şeylerin miktarı ve cinsel ilişki) içerir. Diğer bir boyut; evliliğin problemliliğini ve boşanma olasılığını düşünme gibi evlilik ilişkisinin bilişsel yönünü ve arkadaşlarıyla ya da eşyle boşanma olasılığı hakkında konuşma ve eşden ayrılma gibi davranışları birlikte içeren boşanma eğilimidir. Evliliği bu aşamaya getiren boyut olarak evlilik problemleri ele alınacak olursa; çabuk sinirlenme, kolayca incinme hissi, kıskançlık, kimseyle konuşmama, evde çok bulunmama, savurganlık, içki yada ilaç kullanma gibi eşlerin kişisel özellikleri ya da davranışlarının evlilikte problem yaratıp yaratmadığıyla ilgilidir. Evlilik etkileşimi ise; yemek saatleri, alışveriş, arkadaşları ziyaret ve eğlence yerlerine gitme gibi eşlerin günlük faaliyetlerde ne kadar birlikte olduklarını içerir. Son boyut evlilik anlaşmazlığıdır. İlişkideki sözel ve fiziksel çatışmanın yoğunluğu ve miktarı olarak tanımlanmaktadır (Akt: Yılmaz, 2000)

Evlilik Uyumu ve Doyumu

Birbiri ile etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu noktada daha genel bir kavram olması nedeniyle evlilik doyumunu ile karışır. Oysa ki çift uyumunda, evlilik doyumunda olduğu gibi bireylerin öznel algısı değil, aralarındaki ilişkinin niteliği değerlendirilmektedir. Bu nedenle evlilik uyumunda eşlerden her birinin iyi bir ilişki sürdürülebilirlik kapasiteleri de önemlidir (Akt: Kışlak – Tutarel, 2002). Eşler arasındaki çatışma; eşler arasındaki sözel ve fiziksel saldırganlığı tanımlar. Evlilik doyumunu ise bireylerin ilişkilerinin tüm yönlerinde hissettikleri öznel mutluluk ve hoşnutluk duyguları olarak tanımlanmaktadır. Evlilik doyumunu konusunda ilk uyarlamalar yapan Levinger (1976,1980) evlilikteki başarı ve başarısızlığın; ilişkinin çekiciliğine, ödüllendirici özelliklerine, ilişkiyi sonlandırmanın engellerine ve çekici seçeneklerin varlığına bağlı olduğunu ileri sürmüştür (Akt: Binici Azizoğlu, 2000).

Lewis ve Spanier (1979) oluşturdukları modelde eşlerin kişisel ve sosyal kaynaklarının, eşlerin yaşam tarzlarından aldıkları doyumunun ve evlilik ilişkisinden aldıkları ödüllerin evlilik doyumunu yordayan faktörler olduklarını ileri sürmüşlerdir. Aida ve Falbo (1991) ise birbirlerini eşit eşler olarak gören çiftlerin, geleneksel çiftlerden daha yüksek evlilik doyumunu belirttiklerini bulmuşlardır. Buna karşın olarak, Lye ve Biblarz (1993) geleneksel eşlerin geleneksel olmayanlara göre evliliklerinden daha yüksek doyum aldıklarını, ancak eşler arasındaki farklılıkların anlaşmazlıklara neden olduğunu ve kadınların erkeklerden daha geleneksel olduğu durumlarda anlaşmazlıkların arttığını, öte yandan erkeklerin kadınlardan daha az geleneksel oldukları durumlarda anlaşmazlıkların azaldığını bulmuşlardır (Akt: Hünler ve Gençöz, 2003).

Aile üyelerinin üstlendikleri rolleri algılama ve ailedeki sorumluluk dağılım biçimi; cinsiyet, eşlerin eğitim düzeyi, evlilik süresi, kadının gelir getiren bir işte çalışması, aile tipi, aile yaşam dönemi, yerleşim yeri gibi çeşitli faktörlere göre farklılık

göstermektedir. İmamoğlu ve Yasak (1997), Türkiye’de kentlerde yaşayan evli çiftlerle yaptıkları bir çalışmada; eşlerinin evlilik doyumunun, sosyo-ekonomik düzeyin ve geniş aileyle ilişkilerin; kadınların evlilik doyumunu etkilediğini, erkeklerin evlilikten aldıkları doyumlarını etkileyen faktörlerin ise eşlerinin evlilik doyumlarının yanı sıra geniş aileyle olan ilişkileri olduğunu tespit etmişlerdir (Akt: Hünler ve Gençöz, 2003).

Araştırmanın Amacı ve Denenceleri

- Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen etmenlerin neler olduğunun belirlenmesi, bu nedenlerin ortadan kaldırılması veya koruyucu, önleyici çalışmaların yapılması
- Bu çalışmada ise, genel olarak evlenme yaşıyla belirlenen erken ve geç evlilik, çocuk sayısı, eğitim durumu, gelir düzeyi ve yaşanan yer değişkenlerinin evlilik uyumu ile olan ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Uygulama

Ölçek katılımcılara bir arada verilmiş, araştırmanın genel amacından söz edilmiş, ölçekle ilgili açıklama yapılmış ve katılımcıların ölçekleri eşlerinden bağımsız olarak yanıtlamaları önemle istenmiştir. Evli çiftlerden her biri ölçekleri ayrı ayrı cevaplamışlardır. Katılımcılara, verecekleri cevapların gizli tutulacağı, araştırmacı dışında hiç kimse tarafından görülme olasılığının bulunmadığı belirtilmiştir. Uygulama esnasında bireyin yaşı, eğitim düzeyi, evlilik süresi ve yaşadığı yere bağlı olmaksızın erkekler ölçeği cevaplama üzerine kararsızlık yaşamışlardır. Öncelikle evlilikleri hakkında bilgi vermekten kaçınmışlardır. Soruları okuduktan sonra tereddütleri bir süre devam etse de cevaplama kararını almışlardır, ancak cevapların eşlerinden saklı tutulmasını istemişlerdir.

Katılımcılar

80 evli kadın, 65 evli erkek olmak üzere 145 gönüllü denekten oluşmaktadır. Bu örnekte 34 evli çift bulunmaktadır. Örneklem Ankara, İstanbul, İzmir, Manisa, Aydın, Antalya, Denizli şehirlerinden olmak üzere 4 bölgeyi kapsamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu : Cinsiyet, Yaş, Evlenme Yaşı, Evlilik Süresi, Çocuk Sayısı, Eğitim Durumu, Ailenin Aylık Gelir Durumu, Nerede Yaşadığı sorularını içermektedir. **Evlilikte Uyum Ölçeği** – EUÖ (Marital Adjustment Test / MAT) : Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilen ve Tutarel –Kışlak (1999) tarafından Türkçe’ye uyarlanıp, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan 15 maddelik bir ölçektir. Evlilik ilişkisinden alınan doyum ve evlilik uyumunu ölçmeyi amaçlamaktadır. En temel ve ayırt edici sorulardan oluşan ölçekte; genel uyumu belirleyen anlaşma alanlarını ölçen 8 soru ile çatışma çözme, bağlılık ve iletişimi ölçen 6 soru yer almaktadır (Tutarel –Kışlak, 1999). Ölçeğin geçerliği ile ilgili olarak yapılan çalışmada, ölçeğin uyumlu ve uyumsuz grubu anlamlı olarak ayırt ettiği anlaşılmıştır. Ölçekteki puanlar

uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. En düşük uyumsuzluk puanı 1, en yüksek uyum puanı ise 58 olarak kabul edilmektedir. Guilford (1956)'ın ortalamayı temel alan kesim noktası formülü kullanılarak, Evlilikte Uyum Ölçeği'nden elde edilen puanların kesim noktası 43.5 olarak hesaplanmış ve ölçekten 43 ile üzeri alanlar evliliklerinde uyumlu, 43'ün altında puan alanlar uyumsuz olarak değerlendirilmiştir (Tutarel –Kışlak, 1999).

İŞLEM

Uygulamanın ardından; her katılımcının aldığı puanlar belirlendikten sonra, toplam evlilik uyumu puanı hesaplanmış ve bu puanlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Katılımcıların eğitim durumuna göre evlilikteki uyumlarına bakmak amacıyla, eğitim düzeyleri ilköğretim ve ilköğretim üstü olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Evlilik süresi açısından katılımcılar 1 – 11 yıl ile 12 – 34 yıldır evli olanlar biçiminde iki gruba ayrılmışlardır. Evlilik yaşına bakıldığında ise; son yapılan araştırmalara da bağlı olarak ortalama evlenme yaşı 21 kabul edilmiş ve grup ikiye (21 yaş ve öncesi erken evlilik / 21 yaş üstü geç evlilik) ayrılmıştır. Yerleşim yerine göre sınıflandırmada köy/ kasaba/ ilçe ya da şehirde yaşayanlar olarak iki kategori kullanılmıştır.

Evlilik uyumunun söz konusu değişkenlerle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere “ t testi ” uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamında en düşük uyumsuzluk puanı 10, en yüksek uyumluluk puanı ise 58 olarak bulunmuştur. Toplam evlilikte uyum puanlarının ortalaması 40.6, standart sapması ise 10.08 olarak belirlenmiştir.

Evli bireylerin cinsiyetleri ile toplam evlilikte uyum puanları arasındaki ilişkilere ait bulgulara bakıldığında; kadın ve erkeklerin uyum puanı ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamaktadır.

Evli bireylerin evlenme yaşları ile toplam evlilikte uyum puanları arasındaki ilişkilere ait bulgular; evlilik ilişkisinden sağlanan genel uyuma ilişkin görüşün evlilik yaşına bağlı olarak değişip değişmediğine ilişkindir. Erken ve geç evlenenlerin uyum puanı ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($t = -3,26$; $p < 0.001$). Geç evlenen bireyler daha uyumludur.

Evli bireylerin evlilik süreleri ile toplam evlilikte uyum puanları arasındaki ilişkilere ait bulgular; evlilik ilişkisinden sağlanan genel uyuma ilişkin görüşün evlilik süresine bağlı olarak değişip değişmediğiyle ilgilidir. Evlilik sürelerine bağlı olarak evlilikte uyum puanı ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamaktadır.

Evli bireylerin eğitim düzeyleri ile toplam evlilikte uyum puanları arasındaki ilişkilere ait bulgular; evlilik ilişkisinden sağlanan genel uyuma ilişkin görüşün bireylerin eğitim durumuna bağlı olarak değişip değişmediğiyle ilgilidir. Bireylerin öğrenim düzeylerine bağlı olarak evlilikte uyum puanı ortalamaları arası fark anlamlı bulunmuştur ($t = -2.35$, $p < .05$). Lise ve üzeri eğitim görenler evliliklerinde daha uyumlu bulunmuştur.

Yerleşim yeri ile evlilikteki uyum puanları arasındaki ilişkilere ait bulgular; evlilik ilişkisinden sağlanan genel uyuma ilişkin görüşün bireylerin yerleşim yerine bağlı olarak değişip değişmediğiyle ilgilidir. Bireylerin yaşadıkları yerlere bağlı olarak evlilikte uyum puanı ortalamaları arası fark anlamlıdır ($t = -2.45, p < .05$). Şehirde yaşayanlar daha uyumlu evlilik sürmektedir.

Evli bireyin sahip olduğu çocuk sayısı bakımından evlilik uyum puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek amacıyla gruplara ilişkin veriler üzerinde varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre, bireylerin sahip olduğu çocuk sayısı bakımından evlilikte uyum puan ortalamaları arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Yapılan Tukey Testi sonucunda çocuğu olmayan ya da tek çocuk sahibi olan evli bireylerin evlilikte uyum puan ortalaması, üç ve daha fazla çocuk sahibi olan evli bireylerin evlilikte uyum puan ortalamalarına kıyasla yüksek bulunmuştur (Tukey: 2.08, $p < .05$). İki çocuk sahibi olanların diğer iki grupta da evlilikte uyum puanları arasında fark bulunmamıştır.

TARTIŞMA

Araştırmada evli bireylerin evlilikte uyum puanlarına ait yüzdelerle bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun evliliklerinde uyumsuzluk yaşadıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak evli bireylerin evlilikteki uyum puanlarının düşük olmasında etkili olabilecek pek çok kültürel neden akla gelmektedir. Bunlardan bazıları, ülkemizin gelenekselci bir yanının olması, çekirdek aile yapısının yeni şekilleniyor olması, kültürümüz gereği aile yaşam döngüsü içerisindeki rollerin bireyleri sürekli içinde buldukları durumdan sorumlu tutması, halen kadının tam bir birey olarak algılanmaması ve eşine bağımlı olarak algılanması olarak düşünülebilir. Ayrıca, erken evliliklerin sürüyor olması, evlilikteki rol tanımlarının yapılmadan evlenilmesi, genel olarak ailelerin orta düzey bir sosyo – ekonomik duruma sahip olması, çocuk planlaması uygulamalarının oturtulmamış olması, cinsellik ya da cinsel konularda bilgilendirmenin, eğitimin halen küçük çaptaki çalışmalarla devam etmesi ve araştırmanın uygulandığı örneklemin eğitim düzeyinin ve yaşadıkları yer açısından da düşük statüde yer alması başlıca nedenler arasında görülebilir.

Araştırmanın bulguları genel olarak yapılan literatür çalışmalarıyla paralel bulunmuştur. Bulguların literatürü desteklediği söylenebilir.

Araştırma bulguları, son yıllarda hızlı değişme ve gelişme süreci içinde olan ülkemizdeki evlilerin, ailelerin de bu değişimden bir şekilde etkilendiği ortaya koymaktadır. Farklı şehir ve yanı sıra köy ve kasabalardaki katılımcılara ulaşılmış olması, birebir uygulamaların yapılmış olması bulguların değerini artırmaktadır.

Araştırmada 145 kişiye ulaşılmaması, araştırmanın bir sınırlılığıdır. Ancak, bir pilot çalışma olarak ele alınabilir. Gelecekteki benzer çalışmaların Türkiye genelinde daha büyük örneklere ulaşılarak yapılması uygun olacaktır.

Evlilik uyumu, sağlıklı, uyumlu bireyler ve de sağlıklı toplum döngüsü anlamında ele alınabilir. Bu bağlamda devletimiz, sivil toplum örgütleri ve eğitimcilere düşen sorumluluklar oldukça önem taşımaktadır.